

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף יג

(בעמוד הקודם)

א"ר חייא בר אבא, בעי רבי יוחנן - קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה? שחיסת קרבן צריכה מחשבה לשמה (כגון עולה צריך לשחוט אותה לשם עולה). האם קטן כשר לשחיסת עולה? דהיינו האם כשהוא מתכוון לשם עולה, מחשבתו מועילה או לא? 'מחשבה' - הכוונה כאן לאמירה של הקטן שעושה זאת לשם עולה.

אמר ליה רבי אמי: לרבי חייא בר אבא - שרבי יוחנן ישאל גם על 'מעשה' של קטן. דהיינו מעשה עם מחשבה המוכיח על המחשבה, האם הוא מועיל בקטן או לא? כגון אם הקרבן עולה עומד בצד דרום, ואמר הקטן אני לוקח את הקרבן לצד צפון כדי לשחוט אותו לשם עולה (משום שמקום שחיסת עולה בצפון), ולקח אותה הקטן לצד צפון. יש כאן מעשה עם המחשבה (= דיבור) לשם עולה, והמעשה מוכיח על המחשבה.

מאי שנא מעשה דלא קא מבעיא ליה? דתנן 'יש להן מעשה'. מחשבה נמי לא תיבעי ליה, דתנן 'אין להן מחשבה': מדוע רבי יוחנן לא הסתפק על מעשה עם מחשבה, בגלל שכתוב במשנה (שתובא להלן) שיש לקטנים מעשה עם מחשבה. ואם כן הרי באותה המשנה כתוב גם שאין להם מחשבה בלבד. ומדוע הוא מסתפק על מחשבה? (כלומר אם הוא מכיר את המשנה הזו, הוא לא אמור להסתפק על מחשבה. ואם הוא לא מכיר אותה הוא אמור להסתפק גם על מעשה).

המשנה: דתנן האלון והרימון והאגוז: אם הילדים חקקו בהם חור והוציאו את הפרי מתוך הקליפה דרך החור, כדי למדוד ברימונים או האגוזים עפר לצורך משחק בחול. או שהילדים התקינו אותם לכף מאזניים של משחק. הם נעשו 'כלים' המקבלים טומאה. מפני שלקטנים יש 'מעשה עם מחשבה' כגון כאן שהם אומרים שהם עושים כלים לעפר והם אכן עושים אותם. אבל אין להם 'מחשבה' בלבד,

כגון שאם מצאו קליפת אגוז וחשבו עליה להשתמש בה ככלי למדידת עפר (ואפילו אם השתמשו בה בפועל למדידה), מכיון שלא עשו בקליפה 'מעשה' אין המחשבה שלהם מועילה להפוך את האגוז לכלי המקבל טומאה. (שלא כמו באדם גדול שמחשבה שלו על האגוז הופכת אותו לכלי המקבל טומאה).

אמר ליה (- רבי חייא בר אבא): רבי יוחנן ודאי הכיר את המשנה הזו. ואכן על מחשבה בלבד הוא לא הסתפק, כי פשיטא שמחשבה של קטן אינה מועילה (לא לשם כלים, וכן לא לשם עולה). וכן לא הסתפק על מחשבה עם מעשה שהיא מועילה, כגון שהולך את העולה מדרום לצפון ואמר בפיו שמוליך אותה כי היא כשרה רק בצפון.

והספק שלו במקרה ש'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו', אבל לא אמר בפירוש את מחשבתו. כגון שהולך את העולה מדרום לצפון ולא אמר מדוע עושה זאת. האם מכך שהוא הביא אותה לצפון ושחטה שם, מוכח שהוא התכוון לשם שחיטת עולה. או שסתם לא מצא חן בעיניו המקום בדרום לשחוט בו.

קושיא: הא נמי אמרה רבי יוחנן חדא זימנא! דתנן המעלה פירותיו לגג וכו'. פרי נעשה מוכשר לטומאה (- יכול לקבל טומאה) רק אם נפלו עליו מים לאחר שנתלש, שנאמר "וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנְּבִלְתָּם עָלָיו טֹמֵא הוּא לָכֶם". ודוקא כשהוא מרוצה מכך שהם נרטבו. ואז אם יגע בהם דבר טמא הם יקבלו טומאה.

המעלה את פירותיו אל הגג כדי שלא ירקבו מחרקים, וירד עליהם טל, אינם מוכשרים לקבל טומאה כי הוא לא מעוניין בטל הזה. אבל אם כשהעלה אותם הוא היה מעוניין בטל, או אפילו כשכבר ירד הטל עליהם הוא מרוצה מהטל, נחשב הדבר ל"כי יתן" והפירות הוכשרו לקבל טומאה. אבל אם כבר התייבש הטל שעליהם, אפילו שעכשיו הוא שמח בטל, הם לא הוכשרו לקבל טומאה.

אם העלו חרש שוטה וקטן את הפירות לגג, אף על פי שהם נתכוונו לכך, אין הפירות "בכי יותן" מפני שיש לחרש שוטה וקטן מעשה עם מחשבה, ואין להן מחשבה בלבד. וכאן זו מחשבה בלבד, משום שהמעשה של העלאת הפירות אל הגג אינו מוכיח על המחשבה, משום שהוא נעשה רק בגלל הכנימה. עד כאן המשנה.

ואמר רבי יוחנן: המשנה מדברת דוקא במקרה שהקטן לא הפך את הפירות לאחר שירד עליהם הטל כדי שהם ירטבו מכל הצדדים, אבל אם הוא הפך אותם הרי זה "בכי יותן" והם נעשים מוכשירים לקבל טומאה.

והנה בהכרח מדובר שהקטן לא אמר במפורש מה הוא חושב, כי אם פירש את מחשבתו פשיטא שאם גם עשה מעשה של הפיכת הפירות הם הוכשרו, כפי שכבר למדנו שלקטן יש 'מעשה'. אלא מדובר שהוא לא אמר במפורש מה הוא חושב, ובכל אופן אומר רבי יוחנן שאם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אפילו שלא אמר בפירוש את מחשבתו, המחשבה הזו מועילה!

תירוץ: הכי קא מיבעיא ליה דאורייתא או דרבנן: רבי יוחנן ידע את הדין הזה. אבל הוא מסתפק האם הדין הזה הוא מדאורייתא או רק מדרבנן. והנפקא מינה האם אומרים אותו גם לקולא.

אם הוא מדאורייתא, אז גם בעולה (כשקטן הוליך את העולה מדרום לצפון ולא אמר מדוע עושה זאת), מכיון שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אפילו שלא אמר בפירוש את מחשבתו, המחשבה מועילה! אבל אם זה דין דרבנן, אומרים אותו רק לחומרא (בטומאת פירות, כשהקטן הפך את הפירות שעל הגג ולא אמר מה הוא חושב), ולא לקולא (כשהעביר את העולה מדרום לצפון ולא אמר מדוע). כי רבנן לא באו לעקור דיני תורה אלא רק להחמיר ולעשות סייג לתורה.

גירסא אחרת בסוגיא:

רב נחמן בר יצחק מתני הכי, א"ר חייא בר אבא, בעי רבי יוחנן - קטן יש לו מעשה או אין לו מעשה? האם 'מעשה עם מחשבה' של קטן מועיל? כגון אם העביר את העולה מדרום לצפון ואמר שעושה זאת בגלל שהיא עולה.

אמר ליה רבי אמי: מדוע רבי יוחנן לא מסתפק על מחשבה בלבד של קטן האם היא מועילה? כגון שאמר ששוחט את הקרבן לשם עולה אך לא עשה מעשה המוכיח על המחשבה (שלא שינה את מקום השחיטה כי הבהמה עמדה בצפון).

אלא מדוע על מחשבה הוא לא מסתפק? משום שכתוב במשנה שלקטנים 'אין להן מחשבה'. אם כן גם על 'מעשה עם מחשבה' אין לו להסתפק כי כתוב במשנה שם 'יש להן מעשה'.

תירוץ: הכי קא מיבעיא ליה דאורייתא או דרבנן: אכן רבי יוחנן יודע ש'מעשה עם מחשבה' של קטן מועיל ככתוב במשנה שם. אבל הוא מסתפק האם זה מועיל מדאורייתא או רק מדרבנן. ונפק"מ האם בעולה שהעביר אותה לצפון ואמר שעושה זאת בגלל שהיא עולה, שחיטתו כשרה, כי זה דין דאורייתא. או שרק לגבי חקיקת האגוזים החמירו רבנן שהכלים הללו יקבלו טומאה, אבל לגבי עולה שחיטת הקטן פסולה.

ופשיט: ורבי יוחנן פשט את הספק שלו כך. א. יש לקטנים 'מעשה עם מחשבה (= דיבור)' ואפילו מדאורייתא. ב. אין להן 'מחשבה' (= דיבור) בלבד, ואפילו מדרבנן. ג. אם 'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו' (כשהעביר את העולה לצפון אבל לא אמר שעושה זאת בגלל שהיא עולה), מדאורייתא אין להן מדרבנן יש להן.

*

בעא מיניה שמואל מרב הונא: שאל שמואל את רב הונא - מנין 'למתעסק בקדשים' שהקרבן פסול? דהיינו שהתעסק בסכין להגביה אותו למעלה או לזרוק אותו ותוך כדי שחט את הקרבן, אך הוא לא התכוון לשחיטה.

אמר לו רב הונא - שנאמר "ושחט את בן הבקר" צריך שתהא שחיטה לשם בן הבקר, ולא לשם דבר אחר.

אמר לו שמואל - הלכה זו שיש מצוה לשחוט לשם הקרבן כבר בידינו היא! אבל אני התכוונתי לשאול מניין שזה מעכב והקרבן פסול? אמר לו רב הונא - תלמוד לומר "לרצונכם תזבחהו" דהיינו לדעתכם זבחו. ומכיון שהתורה כתבה פעמיים את אותו הדין, הדבר מלמד שהדין הזה הוא לעיכובא.

משנה: שחיטת עובד כוכבים, נבלה ומטמאה במשא.

גמרא: נבלה אין, איסור הנאה לא: מדברי המשנה מדוייק ששחיטת הגוי היא רק נבלה ואסורה באכילה, אבל אינה אסורה בהנאה, בגלל שהגוי לא חושב לשחוט אותה לשם עבודה זרה.

מאן תנא? ומיהו התנא של משנתנו? התנא שלנו אינו סובר כרבי אליעזר. כי ר' אליעזר אמר שסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים, ולכן אפילו אם יהודי שוחט בהמה של גוי, מכיון שהגוי חושב עליה לע"ז היא נחשבת לתקרובת ע"ז

ואסורה בהנאה. ואם כן כל שכן בגוי ששוחט בעצמו את הבהמה שלו, שהיא אסורה בהנאה.

רבי אמי אמר: אכן משנתנו אינה כרבי אליעזר. אמנם יש לדיוק בה כך: 'שחיטת עובד כוכבים נבלה' (ומותרת בהנאה), אבל שחיטה של 'מין' אפילו יהודי היא לעבודת כוכבים. כי ה'מין' אדוק בע"ז וכל מחשבותיו עליה.

תינא להא דתנו רבנן: ממשיך רבי אמי ואומר, במשנתנו כתוב כמו בכרייתא הבאה, ולכן הלכה כמו הברייתא הזו.

בכרייתא כתוב - שחיטת מין יהודי פסולה כי היא נעשית לעבודת כוכבים. פיתו פת כותי. יינו יין נסך. ספריו ספרי קוסמין, דהיינו אם הוא כתב ספר תורה או נביאים הם פסולים, כי זה כמו ספרים של נביאי הבעל שנכתבים לשם ע"ז. פירותיו 'טבל' כי הוא לא מפרש מעשרות. ויש אומרים אף בנו ממזרין, כי הוא מפקיר את אשתו.

ות"ק - אשתו לא מפקר: התנא קמא שלא אמר שבניו ממזרים, סובר שאת אשתו הוא לא מפקיר.

*

אמר מר, שחיטת עובד כוכבים נבלה (= אסורה באכילה ומותרת בהנאה).

שאלה: **וניחוש שמא מין הוא?** מדוע לא נחשוש שמא הוא מין האדוק בע"ז וכל מחשבותיו עליה (כגון כומר. רש"י כת"י לפני הצנזורה), וא"כ שחיטתו אסורה גם בהנאה?

תשובה: **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אין מינין באומות עובדי כוכבים:** לא מצויים שם מינים.

קושיא: **והא קאחזינן דאיכא:** והרי אנו רואים שיש שם מינים.

תירוץ: **אימא אין רוב עובדי כוכבים מינין:** ולכן המינים הם מיעוט, ולא חוששים למיעוט.

סבר לה: רב נחמן סובר כמו דברי ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, שנכרים שבחוצה לארץ אינם עובדי ע"ז בגלל שמאמינים בה, אלא הם עובדים אותה כיון שכך הורגלו

מאבותיהם, ולכן גם הנכרים שבארץ ישראל אינם אדוקים בה כ"כ שיהיו מעשיהם לשם ע"ז.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, אין מינין באומות עובדי כוכבים: כלומר אין דין 'מין' על מין עובד כוכבים.

שאלה: למאי? לעניין מה אמר רב יוסף שאין דין 'מין' על מין עובד כוכבים?

אילימא לשחיטה: אם לעניין זה ששחיטתם אינה אסורה בהנאה, זה אי אפשר לומר, שהרי אם שחיטת מין ישראל אסורה כל שכן ששחיטת מין גוי אסורה, שהוא יותר אדוק בה וכל מחשבותיו עליה ובוודאי ששחיטתו אסורה בהנאה.

אלא למורידין: ואם לעניין זה שמורידים את המינים לבור (שימותו שם), ועל זה אמר רב נחמן שדין זה שייך רק במין ישראל ולא במין גוי, זה אי אפשר לומר, שהרי אם מורידים מין ישראל כל שכן שמורידים מין גוי.

תשובה: אמר רב עוקבא בר חמא: רב יוסף אמר זאת לעניין לקבל ממנו קרבן, שהדין הוא שמקבלים קרבן מהגויים ומקריבים אותו על המזבח, וגם ממין גוי, אבל לא מקבלים ממין ישראל, ולומדים זאת ממה שנאמר "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם", ולא כולכם, וזה בא להוציא את המומר שלא מקבלים ממנו קרבן, וכן דורשים "מכם" שרק בכם (= בישראל) חילקתי להוציא את המומר, ולא בגויים, שבהם אפילו המינים כשרים להביא קרבן.

קושיא: ממאי? דלמא הכי קאמר, מישראל מצדיקי קבל, מרשיעי לא תקבל, אבל בעובדי כוכבים כלל כלל לא: אולי כוונת הפסוק שתקבל רק מישראל צדיקים ולא מרשעים, אבל מגויים לא תקבל כלל וכלל.

תירוץ: לא ס"ד: אי אפשר לומר כן שהרי למדנו בכרייתא - נאמר "אִישׁ אִישׁ מִכִּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ...," מכך שנאמר "אִישׁ אִישׁ" פעמיים ולא פעם אחת אנו לומדים שגם הגויים יכולים לנדב ולנדב קרבן כמו ישראל.

*

למדנו במשנה - שחיטת עובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא:

קושיא: פשיטא, כיון דנבלה היא מטמאה במשא: והרי זהו דבר פשוט שנבלה מטמאה במשא (= שנושא אותה אפילו שלא נוגע בה), כפי שנאמר במפורש בתורה "וְהִנָּשָׂא אֶת נִבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעֶרְבֹ", ומה המשנה באה לומר לנו בזה?

תירוץ: אמר רבא: כך כוונת המשנה: סתם שחיטת עכו"ם מטמאה רק במשא, אבל יש שחיטת עכו"ם שמטמאה אפילו באהל, וזו תקרובת ע"ז, וכדברי רבי יהודה בן בתירא (= יבואר להלן).

איכא דאמרי: ויש אומרים שרבא אמר שכך כוונת המשנה: שחיטת עובד כוכבים מטמאה כשאר נבילות שמטמאות במשא, ואין טומאת אהל בשום שחיטת עובד כוכבים ואפילו אם שחטה לע"ז, וזה שלא כדברי רבי יהודה בן בתירא.

קעת הגמ' מביאה את דברי רבי יהודה בן בתירא הסובר שתקרובת ע"ז מטמאה באהל:

דתניא, ר' יהודה בן בתירא אומר: נאמר "וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעֹר וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים", הפסוק משווה את עבודה זרה (= בעל פעור) למת, ומכאן לומדים שכמו שמת מטמא באהל כך תקרובת ע"ז מטמאה באהל.

משנה: השוחט בלילה וכו': שאינו רואה את השחיטה.

גמרא: 'השוחט' דיעבד אין לכתחילה לא: מלשון המשנה 'השוחט' משמע שרק בדיעבד שחיטתו כשרה, אבל לכתחילה לא ישחט בלילה שמא לא ישחט את רוב הסימנים ולא יבחין בכך.

קושיא: ורמיניה: והרי למדנו בברייתא שמותר לשחוט לכתחילה גם בלילה, וכן מותר לשחוט בראש הגג או בראש הספינה ולא חוששים שמא יאמרו שהוא עלה לשם כדי לשחוט לצבא השמיים (המשנה לקמן בדף מא. אומרת שלא שוחטים לתוך ימים ונהרות שמא יאמרו שהוא שוחט לשר של ים).

תירוץ: אר"פ (= אמר רב פפא): הברייתא מדברת במקרה שיש מולו אבוקה של אש, ולכן מותר לו לשחוט לכתחילה, ואילו משנתנו מדברת במקרה שאין לו אבוקה.

אמר רב אשי: אכן מדוייק כדברי רב פפא במשנה ובברייתא, שהברייתא הביאה את יום ולילה יחד (- "לעולם שוחטין בין ביום ובין בלילה"), דהיינו שהלילה דומה ליום, כיון שיש לו אבוקה והוא רואה את השחיטה, והמשנה הביאה את לילה וסומא יחד (- "השוחט בלילה וכן הסומא"), דהיינו שהלילה דומה לסומא, כיון שבשני המקרים הוא לא רואה את השחיטה, כיון שאין לו אבוקה.